

Herbestemming & hergebruik

Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (BO en IVO-O)

Dijkerhoek, Hakkertsweg
Gemeente Rijssen-Holten (OV)

Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (BO en IVO-O)

Dijkerhoek, Hakkertsweg
Gemeente Rijssen-Holten (OV)

Projectnummer 2023-0398

13 oktober 2023

In opdracht van W. Nijland

Versie 2.0 definitief

Lycens Archeologisch Rapport 273

ISSN 2772-8900

Auteur

M. Scholman

Junior archeoloog

m.scholman@lycens.nl

M 06 458 571 41

Autorisatie

L. Soetens

Senior KNA Archeoloog

l.soetens@lycens.nl

M 06 820 639 04

Status bevoegde overheid: goedgekeurd

> lycens.nl
> info@lycens.nl
> 0541 – 570 730

Oldenzaal
Deventerstraat 10
7575 EM Oldenzaal

Zwolle
Schrevenweg 6
8042 HA Zwolle

Groningen
Euvelgunnerweg 25A
9723 CV Groningen

Inhoud

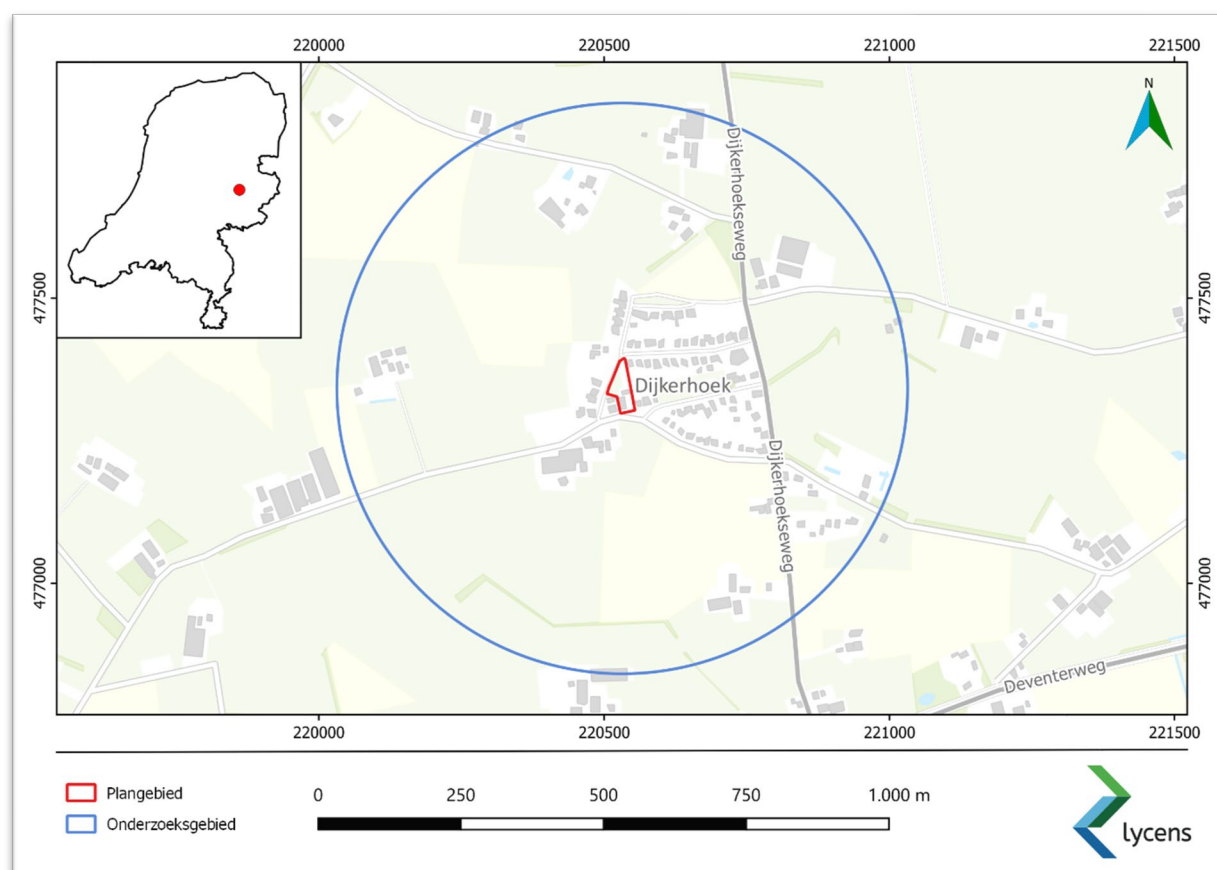
Administratieve gegevens.....	4
Locatie gegevens.....	5
Samenvatting resultaten	6
1. Aanleiding voor het onderzoek.....	8
1.1. Onderzoekskader.....	8
1.2. Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie.....	9
1.3. Begrenzing onderzoeks- en plangebied	9
1.3.1. Begrenzing plangebied.....	9
1.3.2. Begrenzing onderzoeksgebied	9
1.4. Doel van het onderzoek.....	10
1.5. Onderzoeksvragen.....	10
2. Bureauonderzoek	11
2.1. Aardwetenschappelijke gegevens.....	11
2.2. Bekende archeologische waarden	13
2.3. Archeologische en historische waarden	14
2.4. Bekende verstoringen.....	18
2.5. Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel.....	18
2.6. Advies	19
3. Resultaten veldonderzoek.....	20
3.1. Beschrijving onderzoeksmethode	20
3.2. Beschrijving onderzoeksresultaten	21
4. Conclusie en aanbevelingen	22
4.1. Conclusies	22
4.2. Beantwoording onderzoeksvragen.....	22
4.3. Selectieadvies	23
Bijlage 1 Tijdschaal archeologische perioden.....	26
Bijlage 2 Boorprofielen.....	27
Bijlage 4 Geomorfologische kaart van Nederland	28
Bijlage 5 Actueel Hoogtebestand van Nederland	29
Bijlage 6 Bodemkaart van Nederland.....	30
Bijlage 7 Paleogeografische kaart van Nederland 5500 v.Chr. – 2000 na Chr.....	31
Bijlage 8 Archeologische monumenten (AMK-terreinen) en Rijksmonumenten	32
Bijlage 9 ARCHIS3 onderzoeksmeldingen in het onderzoeksgebied	33

Administratieve gegevens

Projectnaam	Dijkerhoek Hakkertsweg		
Projectcode	2023-0398		
Type onderzoek	Bureauonderzoek (BO) en Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)		
ARCHIS zaakidentificatie	5463397100		
Projectleider	A.G.J. Hullegie Senior KNA Archeoloog		
Contact	T: 0541 570 730 M: 06-828 983 87 E: a.hullegie@lycens.nl		
Opdrachtgever	W. Nijland		
Contact	Oude Deventerweg 16B 7451 LV Holten Fam_nijland@hotmail.com		
Bevoegde overheid	Gemeente Rijssen-Holten Schild 1 7461 DD Rijssen T: (0548)854854 <i>Namens deze:</i> E. Kaptijn, regio-archeoloog Het Oversticht, Postbus 531 8000 AM Zwolle		
Uitvoering onderzoek	September 2023		
Beheer en locatie documentatie	Lycens BV en e-depot		
Illustraties	Auteur(s) tenzij anders vermeld		
Medewerkers	L. Soetens	Lycens	17783641
	M. Scholman	Lycens	

Locatie gegevens

Projectnaam	Dijkerhoek Hakkertsweg
Plaats	Dijkerhoek
Gemeente	Rijssen-Holten
Provincie	Overijssel
Kaartblad	28A
Kadastrale gegevens	HTN03-H-1376, HTN03-H-2008 en HTN03-H-2009
Coördinaten	X: 220.531, Y:477.342
Oppervlakte	2500 m ²
NAP-hoogte maaiveld	Circa 9,85 m NAP

Afb. 1. Ligging plangebied en begrenzing onderzoeksgebied (bron achtergrondkaart: Arcgis-TopoRD).

Samenvatting resultaten

Plangebied	Zie Afb. 1
Aanleiding	Het onderzoek vindt plaats in het kader van een bestemmingsplanwijziging.
Vraagstelling	Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen? Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten? Welke consequenties zal de uitvoering van het plan hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten? Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?
Aardwetenschappelijke gegevens	Op basis van het bureauonderzoek wordt duidelijk dat de bodem ter hoogte van het plangebied bestaat uit dekzand op keileem. Het dekzand is onder het antropogene dek aanwezig tot een diepte van 2,5-4 m-mv. In het noordelijke deel van het plangebied is een Laarpodzol gevormd. Het zuidelijke deel is gekarteerd als Hoge zwarte enkeerdgrond en heeft onderdeel uitgemaakt van een es.
Bekende archeologische waarden	In de omgeving van het plangebied is slechts zeer beperkt onderzoek uitgevoerd. Er zijn drie booronderzoeken uitgevoerd in het onderzoeksgebied. Twee van de onderzoeken resulteerden in een intacte bodemopbouw. Daarnaast zijn drie vondstmeldingen bekend uit de nabije omgeving van het onderzoeksgebied. Het gaat om een knophamerbijl uit het midden neolithicum B ter hoogte van de Maneschijnsweg 4, een hamerbijl uit het laat neolithicum A ter hoogte van de Oude Deventerweg 55 en acht fragmenten aardewerk uit de late middeleeuwen A tot nieuwe tijd vroeg ter hoogte van de Stevensweg 5.
Historische waarden	Dijkerhoek is ontstaan in een dekzandwelling in het overgangsgebied tussen een riviervlakte en beekdal en het dekzand. De eerste mogelijke vermelding van het dorp stamt uit 1349 waarbij een huis in de marke Holthoen, het huidige Dijkerhoek, wordt genoemd. Het lag historisch gezien aan het riviertje de Hunnepe die water afvoer richting de IJssel. Op de plek waar de half natuurlijke dijk een knik of hoek maakte ontstond een nederzetting. In de 19 ^e eeuw bestond Dijkerhoek uit een verzameling van boerderijen. Het noorden van het plangebied was lange tijd in gebruik als landbouwgrond en het zuidelijke deel was heidegrond. Het plangebied wordt aan het begin van de 20 ^e eeuw bebouwd en de huidige bebouwing stamt uit 1955.
Verwachting	Op basis van het bureauonderzoek wordt duidelijk dat het plangebied op dekzandwellingen in de omgeving van dekzandruggen ligt. De dekzandruggen en -wellingen waren, vanwege hun hoge ligging, in het verleden gunstige locaties voor bewoning. Daarom heeft het plangebied

	een hoge archeologische verwachting. Deze verwachting geldt vooral voor de periode laat-paleolithicum tot en met neolithicum en voor de ijzertijd tot en met de vroege middeleeuwen.
Methode veldonderzoek	Tijdens het veldonderzoek zijn 6 boringen verspreid over het plangebied gezet. De positie en maaiveldhoogtes van de boringen zijn ingemeten met behulp van GPS (nauwkeurigheid 1 cm). De boringen zijn beschreven conform de NEN 5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB 2.0).
Resultaten veldonderzoek	De bodem in het plangebied bestaat uit een donkerbruine eerdgrond die scherp overgaat op geel zand. Er is geen restant van een oude bodem aanwezig.
Selectieadvies en aanbevelingen	Op basis van de resultaten van het hier gerapporteerde onderzoek wordt geconcludeerd dat de kans op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats in het plangebied klein is. Daarom wordt geadviseerd om de locatie vrij te geven voor de voorgenomen ingreep.

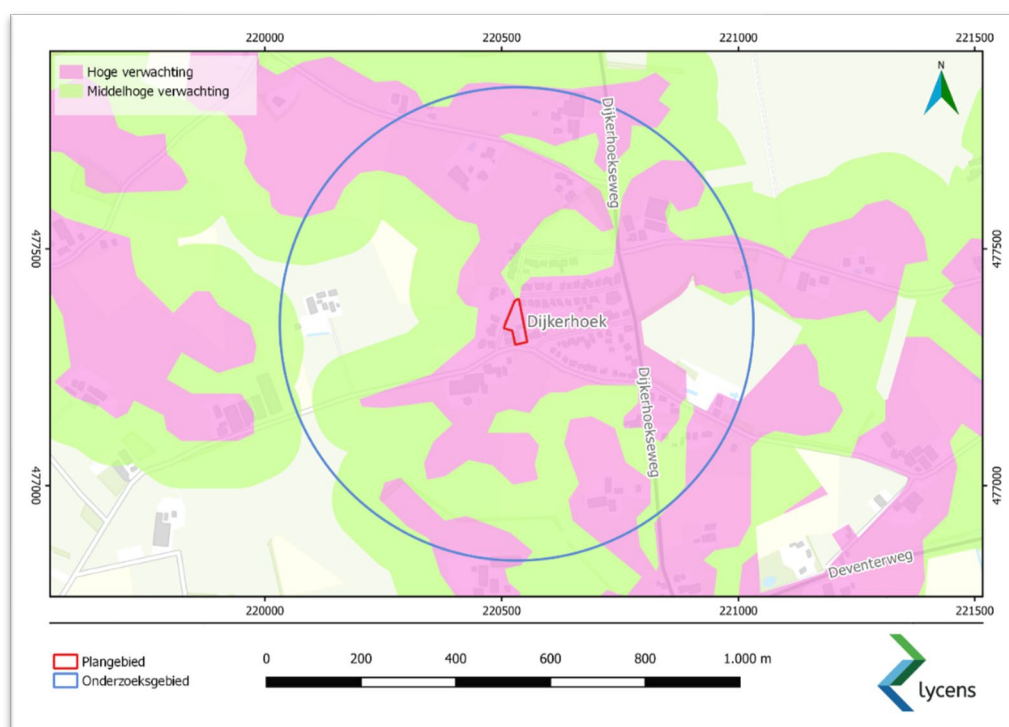
1. Aanleiding voor het onderzoek

1.1. Onderzoekskader

In opdracht van W. Nijland heeft Lycens een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (BO en IVO-O, verkennende fase) uitgevoerd met betrekking tot het plangebied Dijkerhoek Hakkertsweg. Het onderzoek vindt plaats in het kader van een bestemmingsplanwijziging. Het plangebied ligt tussen de Hakkertsweg en Boerendanssteeg in Dijkerhoek (Afb. 1).

Het archeologiebeleid van de gemeente Rijssen-Holten is opgenomen in het vigerende Bestemmingsplan 'Wonen Holten' als dubbelbestemmingen archeologie. In het bestemmingsplan valt het plangebied grotendeels binnen dubbelbestemming Waarde – Archeologie hoge verwachting. In dit gebied dient bij ingrepen dieper dan 50 cm, voorafgaand aan ingrepen groter dan 100 m², archeologisch onderzoek plaats te vinden (zie Afb. 2)¹.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1), protocollen BRL SIKB 4002 (Bureauonderzoek) en 4003 (Inventariserend veldonderzoek) en het archeologiebeleid van de gemeente Rijssen-Holten. Het onderzoek is uitgevoerd in september 2023.

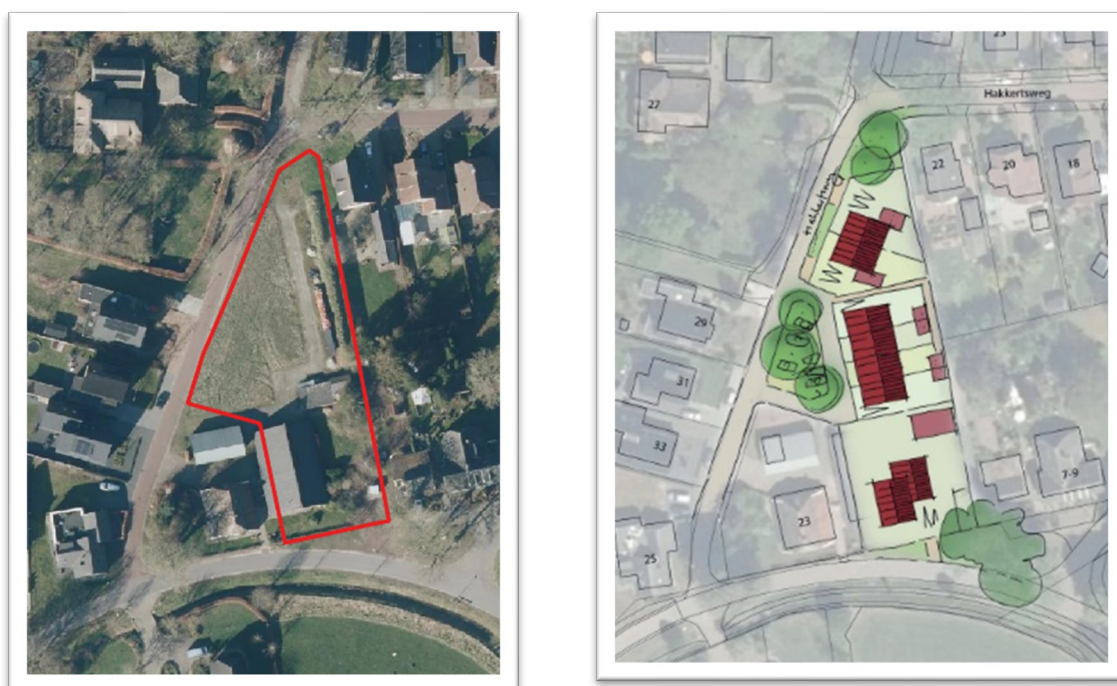

Afb. 2. Uitsnede van de beleidsadvieskaart van de gemeente Rijssen-Holten (bron: BAAC 2008).

¹ NL.IMRO.1742.BPHW2011000-0401

1.2. Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie

Op dit moment is het plangebied in gebruik als woning met tuin, grasland en schuren. Rond de bebouwing en in de siertuin is het perceel deels verhard met tegels, klinkers en beton. De opdrachtgever heeft het voornemen om op het perceel zes woningen te bouwen. Aan de zuidkant van de locatie zal de bestaande schuur worden gesloopt om plaats te maken voor een woning. Ook zijn er plannen voor de bouw van nog 6 woningen op het grasland aan de noordkant van het plangebied. De omvang van de geplande bodemingrepen bedraagt circa 150 m² voor de meest noordelijke 2-onder-1-kapwoningen, 215 m² voor de middelste rijtjeswoningen en circa 140 m² voor de zuidelijke woning.

Afb. 3. Huidige situatie (links) en geplande inrichting (rechts).

1.3. Begrenzing onderzoeks- en plangebied

1.3.1. Begrenzing plangebied

In dit rapport wordt een onderscheid gemaakt tussen het plangebied en het onderzoeksgebied. Met het plangebied wordt het gebied bedoeld waarop de plannen van de opdrachtgever betrekking hebben. Binnen dit gebied kunnen eventueel aanwezige archeologische resten worden verstoord door de voorgenomen ingrepen. Het plangebied bestaat uit de percelen HTN03-H-1006, HTN03-H-2008 en HTN03-H-2009.

1.3.2. Begrenzing onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied omvat het gebied waarover informatie is verzameld om een goed beeld te verkrijgen van de eventueel aanwezige archeologische waarden. Het onderzoeksgebied is globaal gedefinieerd als een cirkel met een straal van 500 m rondom het plangebied en verschilt al naar gelang het te onderzoeken aspect.

Historische, archeologische en aardwetenschappelijke gegevens uit dit gebied zijn relevant voor het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied.

1.4. Doel van het onderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden om en in de omgeving (onderzoeksgebied) van het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang van de voorgenomen werkzaamheden zijn en of deze een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het toetsen van de gespecificeerde verwachting.

1.5. Onderzoeksvragen

Voor het bureau- en inventariserend onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?
- Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten?
- Welke consequenties zal de uitvoering van het plan hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten?
- Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?

2. Bureauonderzoek

2.1. Aardwetenschappelijke gegevens

Dijkerhoek is gelegen binnen het Overijssels-Gelders zandgebied waar in het Saalien (200.000-125.000 jaar geleden) meerdere stuwwallen zijn gevormd onder druk van het landijs.² De Holterberg, Luttenberg en Herikerberg zijn enkele voorbeelden hiervan in de omgeving van het plangebied. Tijdens de laatste fase van het Weichselien (ca. 70.000-10.000 jaar geleden) werd zand meegevoerd door de wind waardoor lage dekzandruggen en -koppen ontstonden. Dijkerhoek ligt in een dekzandwelling tussen enkele koppen. Door stijgende temperaturen raakt het gebied ca. 10.000 jaar geleden langzaam begroeid met bos. Vooral aan de voet van de stuwwallen was de afwatering slecht waardoor broekbossen en hoogvenen ontstonden. Circa 15 kilometer ten westen van Dijkerhoek meanderde de IJssel door een breed dal door de regio. Waterafvoer van de regio sloot via riviertjes aan op de IJssel zoals bijvoorbeeld de Hunnepe, die in de omgeving van Dijkerhoek stroomde en later werd gekanaliseerd tot de Schipbeek.

Uit geraadpleegde paleografische kaarten blijkt dat het plangebied vanaf het Holocene in een pleistoceen dekzandgebied heeft gelegen. Ten noorden ligt een smalle strook die gekarteerd is als een riviervlakte en beekdal. Vanaf 2750 v.Chr. is de ontwikkeling van veen zichtbaar ten noorden en oosten van het plangebied die doorzet tot 500 v.Chr. Rond het gebied dat is gekarteerd als riviervlakte en beekdal blijft een klein gebied met veen bedekt tot het heden. Het plangebied ligt binnen een dekzandwelling waarbij het zuiden gekarteerd staat als oude kampongtingning.

Het noordelijke deel van het plangebied is gekarteerd als Laarpodzolgrond en het zuidelijke deel als Hoge zwarte enkeerdgrond. Op basis van de AHN ligt het zuidelijke deel van het plangebied ook hoger wat overeenkomt met de verwachting van een esdek.

Geologisch booronderzoek ten noorden en zuidoosten van het plangebied heeft aangetoond dat de bodem bestaat uit een dik dekzandpakket op keileem die tot de Formatie van Bortel kunnen worden gerekend (tot 2,5-4 m-mv). Daaronder liggen oudere, grove en grindige zanden die tot de Formatie van Kreftenheye worden gerekend. Deze zijn afgezet door vlechtende rivierstelsels die hier stroomden.

Tabel 1 Aardwetenschappelijke gegevens

Geologie ³	Code: ov. fluvioperiglaciale afzettingen (leem en zand) met een zanddek. Formatie van Bortel. Ouderdom: Holocene/Pleistoceen
Geomorfologie ⁴ (bijlage 2)	Het noordelijke deel van het plangebied ligt binnen een dekzandwelling (Code L51). Het zuidelijke deel van het plangebied is niet gekarteerd. Omdat het gebied wordt omringt door een dekzandwelling is het aannemelijk dat het niet gekarteerde gebied eveneens binnen een dekzandwelling ligt.

² https://kennis.cultureelerfgoed.nl/index.php/Panorama_Landschap_-_Salland

³ Geologische kaart van Nederland 2021 <https://www.dinoloket.nl/ondergrondmodellen>

⁴ Geomorfologische kaart van Nederland 2021 <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>

AHN3 ⁵ (bijlage 3)	Het plangebied is gelegen binnen een relatief hoog gelegen gebied. Het maaiveld in het zuiden een maximale hoogte van 9,9 m NAP en loopt af richting het noorden tot 9,7 m NAP.
Bodem ⁶ (bijlage 4)	Het noordelijke deel van het plangebied is gekarteerd als Laarpodzolgronden in lemig fijn zand (Code cHn23). Het zuidelijke deel is gekarteerd als Hoge zwarte enkeerdgronden in lemig fijn zand (Code zEZ23).
Paleogeografie ⁷ (bijlage 5)	Het plangebied ligt op de kaart vanaf 9000 v.Chr. tot 2000 n.Chr. in het Pleistocene dekzand. Het noorden van het onderzoeksgebied is gekarteerd als riviervlakte en beekdalen die tussen 2750 en 1500 v.Chr. bedekt raakt met een veen. Vanaf 500 v.Chr. verdwijnt het veen deels en is het onderzoeksgebied gekarteerd als riviervlakte en beekdalen met daar aansluitend veengebied. Vanaf 1250 n.Chr. maakt de veenvlakte deels plaats voor dekzand. Op de kaart van 2000 n.Chr. is het veen grotendeels verdwenen.
DINOloket	Boring B28C0207, gelegen ter hoogte van de Beumersteeg 2, ten noorden van het plangebied 0-1,0 m-mv: zand 1,0-2,0 m-mv: zand, matig grof (Formatie van Bortel) 2,0-3,0 m-mv: zand, matig fijn (Formatie van Bortel) 3,0-4,0 m-mv: zand, uiterst grof (Formatie van Bortel) 4,0-5,0 m-mv: zand, zeer grof (Formatie van Kreftenheye) Boring B28C0174, gelegen ter hoogte van de Dijkkerhoekseweg 3, ten noorden van het plangebied 0,0-0,6 m-mv: zand, humeus (antropogeen, omgewerkte grond) 0,6-1,5 m-mv: zand, matig fijn (Formatie van Bortel) 1,5-2,5 m-mv: zand, matig fijn, humeus (Formatie van Bortel) 2,5-7,5 m-mv: zand, uiterst grof (Formatie van Kreftenheye) Boring B28C0327, gelegen ter hoogte van de Deventerweg 84, ten zuidoosten van het plangebied 0,0-1,5 m-mv: niet benoemd 1,5-3,0 m-mv: zand, matig fijn (Formatie van Bortel) 3,0-4,5 m-mv: zand, zeer grof (Formatie van Kreftenheye)

⁵ <http://www.ahn.nl>

⁶ Bodemkaart van Nederland 2021 <https://zoeken.cultuureerfgoed.nl>

⁷ Vos & de Vries, 2013.

2.2. Bekende archeologische waarden

Gemeentelijke verwachtingskaart

Volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Rijssen-Holten ligt het plangebied grotendeels binnen een zone met “hoge archeologische verwachting”. (zie Afb. 2⁸). Dat betekent dat ingrepen met een oppervlakte van meer dan 100 m², binnen de bebouwde kom of 2500 m² in het buitengebied en met een diepte van meer dan 50 cm beneden maaiveld dienen te worden voorafgegaan door een archeologisch onderzoek. De “hoge archeologische verwachting” is gerelateerd aan de kartering van dit deel van het perceel als Hoge zwarte enkeerdgrond wat betekent dat een esdek van minimaal 50 cm aanwezig is. Een esdek biedt bescherming aan eventuele archeologische resten uit de perioden voor de Late Middeleeuwen die in de top van het originele dekzandprofiel aanwezig zijn. Op basis van de archeowaardenkaart van BAAC lijkt eveneens sprake te zijn van een esdek in dit deel van het plangebied.

Het uiterste noorden valt binnen een zone met “middelhoge archeologische verwachting. In dit gebied dient bij ingrepen dieper dan 50 cm en met een oppervlakte van minimaal 250 m² binnen de bebouwde kom of 5000 m² in het buitengebied archeologisch onderzoek plaats te vinden. Het noordelijke deel van het perceel is gekarteerd als Laarpodzolgrond wat betekent dat een esdek van minder dan 50 cm is opgebracht.

Onderliggende archeologische resten uit de prehistorie tot en met de vroege middeleeuwen die in de top van het originele dekzandprofiel aanwezig zijn, zijn hierdoor minder goed beschermd.⁹

Archeologische waarden

Als onderdeel van het bureauonderzoek zijn de AMK (archeologische monumentenkaart) terreinen, archeologische waarnemingen en eerder uitgevoerd onderzoek (onderzoeksmeldingen) in het onderzoeksgebied geïnventariseerd (Bijlage 8). De AMK-terreinen, de bekende archeologische waarnemingen en de onderzoeksmeldingen zijn geraadpleegd via ARCHIS3¹⁰.

Archeologische monumenten (AMK-terreinen)

In het plangebied zijn geen AMK-terreinen aangewezen (zie bijlage 6). Binnen het onderzoeksgebied is een rijksmonument opgenomen (Rijksmonument 22218). Het betreft een windkorenmolen met lage stelling, stenen onderstuk, houten tussenstuk, een rietenkap en stroomlijnwieken. Het terrein ligt 215 m ten oosten van het plangebied.

Onderzoekslocaties en waarnemingen

Binnen het plangebied staan geen onderzoeksmeldingen geregistreerd, binnen het onderzoeksgebied staan drie onderzoeksmeldingen geregistreerd (bijlage 7). De beschikbare relevante resultaten van de onderzoeken worden in deze paragraaf kort besproken.

⁸ BAAC, 2008.

⁹ Boshoven *et al.*, 2008.

¹⁰ <https://archis.cultureelerfgoed.nl>

Zaakwaarneming 5280085100 betreft een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek – verkennende fase 45 m ten oosten van het plangebied. Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem tot in de C-horizont is verstoord. De kans dat het gebied nog archeologische resten met een intacte archeologische context bevat wordt daarom laag geacht. Geadviseerd werd om het plangebied vrij te geven voor het aspect archeologie.¹¹

Zaakwaarneming 5126500100 betreft een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek – verkennende en karterende fase 75 m ten noordoosten van het plangebied. Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat er sprake is van een plaggendeek. Hieronder is in alle boringen een intacte BC-horizont aangetroffen en in twee boringen een B-horizont. De karterende boringen hebben geen archeologische indicatoren opgeleverd. De kans dat het gebied nog archeologische resten met een intacte archeologische context bevat wordt daarom laag geacht. Geadviseerd werd om het plangebied vrij te geven voor het aspect archeologie.¹²

Zaakwaarneming 2066904100 betreft een inventariserend veldonderzoek verkennende fase 10 meter ten noorden waar geen rapport van beschikbaar is op Archis. Op basis van de aangeleverde informatie blijkt dat de bodemopbouw intact is met een esdek op onveranderd moedermateriaal. Iedere indicatie van ophoging ontbreekt evenals nederzettingen. De kans dat hier een kasteel heeft gestaan, zoals voorafgaand aan dit onderzoek mogelijk werd geacht, is nihil.

Er zijn nul vondstmeldingen bekend uit het plan- en onderzoeksgebied. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn slechts drie vondstmeldingen gedaan. Ter hoogte van de Maneschijnsweg 4 werd een knophamerbijl uit het Midden Neolithicum B aangetroffen (Vondstmelding 2699256100). Ter hoogte van de Oude Deventerweg 55 is een hamerbijl uit het Laat-Neolithicum A aangetroffen (Vondstmelding 2699264100). Vondstmelding 2291096100 betreft vier fragmenten steengoed, drie fragmenten geglazuurd roodbakkend aardewerk en een fragment Fayence uit de Late Middeleeuwen A tot Nieuwe Tijd Vroeg die werden aangetroffen ter hoogte van de Stevensweg 5 (zie Bijlage 9).

2.3. Archeologische en historische waarden

In de omgeving van het plangebied zijn bij Luttenberg, Raalte en Holten op diverse dekzandruggen in, of aangrenzend aan moerasig gebied sporen van jachtkampjes uit de oude- en middensteentijd aangetroffen. Permanente bewoning lijkt op gunstig gelegen plekken in de regio zoals bij bijvoorbeeld Colmschate en Raalte vanaf circa 1500 v.Chr. tot nu vrijwel continue te zijn. Het nabij gelegen dorp Heeten is bekend geworden door de opgraving van resten van een omheinde nederzetting uit de Romeinse tijd. In de regio komt in de 3^e en 4^e eeuw bijna industriële ijzerproductie voor in Wesepe, Raalte, Bathmen en Heeten.¹³

In de vroege middeleeuwen groeide de bevolking in de omgeving van het plangebied gestaagd. Veel van de oudste dorpen van Salland zijn al in de 8ste – 9de eeuw als kleine nederzettingen ontstaan op de oeverwal van de

¹¹ Brouwer 2022.

¹² Brouwer & Ponten 2021.

¹³ https://kennis.cultureelerfgoed.nl/index.php/Panorama_Landschap_-_Salland

IJssel of in het dekzandgebied. Vanaf de 13de eeuw begon men met grootschalige, systematische ontginningen in de lage natte delen van het Sallandse dekzandgebied. Op de hogere delen van de dekzandruggen en op de flanken van de stuwwallen werden akkers aangelegd. De akkers op de voedselarme zandgronden werden in het voorjaar bemest waardoor enkeerdgronden of laarpodzolgronden ontstonden. In dezelfde periode werden aan de oostkant van de IJssel dijken aangelegd met uitwateringssluizen.

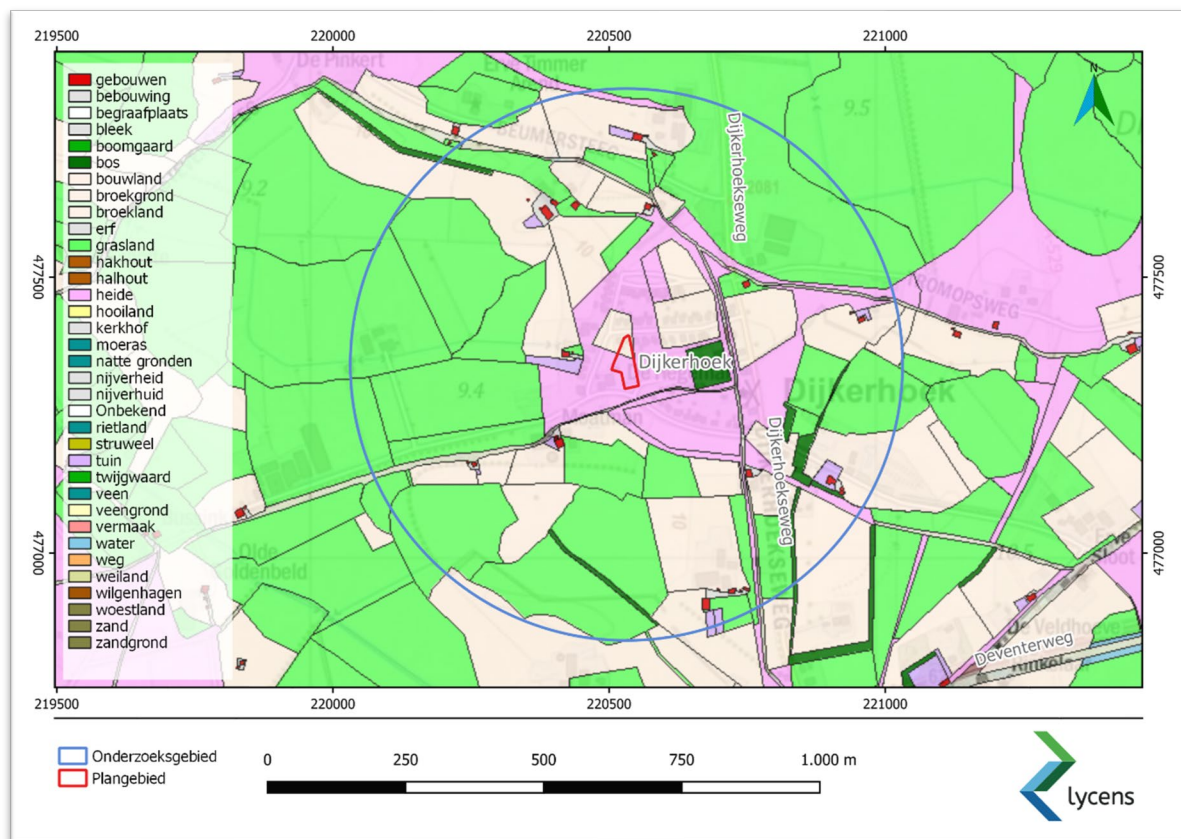
In de loop van de late middeleeuwen ontstonden de marken of markegenootschappen om illegale en ongewenste ontginningen tegen te gaan. De marke van Holten, waartoe omliggende buurtschappen zoals Dijkerhoek behoorden, ontstond waarschijnlijk ergens in de 12de eeuw. Op dekzandruggen in de omgeving van het huidige dorp ontstonden de eerste nederzettingen. De markegronden vormden aanvullende weidegronden voor het vee en de droge heide gronden vormden de basis voor de schapenteelt. Vanaf de 18^e eeuw werden de markegronde opnieuw verdeelt en in de 19^e eeuw waren alle markegronden in het bezit van het nabij gelegen dorp Holten.¹⁴

Wanneer Dijkerhoek is ontstaan is niet precies bekend. Het is ontstaan op de plek waar de natuurlijke dijk van het riviertje de Hunnepe, een knik of hoek maakt. Het riviertje voerde water af richting de IJssel en de dijk was een doorgaansweg tussen Deventer en Salland. Een mogelijke vermelding van Dijkerhoek stamt uit 1349 als versterkt huis onder de naam Weghestapele in de Marke Holthoen, het huidige Dijkerhoek. Het zuidelijke deel van het plangebied is gekarteerd als kampontginning.¹⁵ Op basis van de kaartuitsnede van HISGIS is het noordelijke deel van het plangebied in gebruik geweest als bouwland van de heer Hegeman (zie Afb. 3). Het zuidelijke deel is gekarteerd als heidegrond.

Op de kadastrale minuut uit 1811-1832 is de inrichting van het gebied rond Dijkerhoek in detail opgetekend. Het plangebied ligt binnen percelen akkerland en weiland. Op de historische kaarten beschikbaar gesteld via Topotijdreis.nl is de ontwikkeling van het gebied van de 19^e-eeuw terug te zien. Op de kaart van 1850 zijn de contouren van het dorp al waarneembaar. De bebouwing bestaat uit enkele huizen aan of rond de Dijkerhoekseweg, omringd door akkerland en weiland. De bebouwing op het huidige plangebied dateert uit 1955 waarna het perceel bebouwd blijft tot het heden.

¹⁴ <https://www.canonvannederland.nl/nl/overijssel/salland/holten/de-marke-holten>

¹⁵ <https://www.dijkerhoek.nl/his-1.html>

Afb. 4. Het plangebied op een uitsnede van HISGIS. (bron: <http://www.hisgis.nl/>).

Afb. 5. Het plangebied op topografische kaarten tussen 1850 en 2006 (bron: <https://www.topotijdreis.nl>)

2.4. Bekende verstoringsen

Tot het begin van de 20^e eeuw is het noorden van het plangebied in gebruik geweest als bouwland waar vermoedelijk alleen de bouwvoor is verstoord door het landgebruik. Sinds 1955 is het plangebied bebouwd en staat in de huidige situatie een woning, schuur, stal en berging op het perceel. In het stal bevindt zich een ondergrondse brandstof tank die afgevuld is met zand. Bij de bouw van deze gebouwen en de aanleg van de brandstof tank is de bodem verstoord tot onbekende diepte. Het zuidelijke deel van het plangebied is op de CultGIS kaart gekarteerd als oude zandontginning of kampoontginning. Hierbij is de bodem tot onbekende diepte verstoord.

2.5. Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van het bureauonderzoek wordt duidelijk dat het plangebied op dekzandwelingen in de omgeving van dekzandruggen ligt. De dekzandruggen en -welingen waren, vanwege hun hoge ligging, in het verleden gunstige locaties voor bewoning. Daarom heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting. Hieronder wordt de archeologische verwachting per periode gespecificeerd.

Paleolithicum t/m Neolithicum

In de Steentijd (Paleolithicum t/m Neolithicum) leefde de mens voornamelijk van de jacht, visvangst en het verzamelen van eetbare planten en vruchten. Deze zogenaamde jager-verzamelaars trokken door het landschap en verbleven alleen tijdelijk op een plek. Uit een ruimtelijke analyse blijkt dat hun kampementen in vrijwel alle gevallen zijn gelegen op de overgang van nat naar droog. Nabij dergelijke gradiëntzones waren namelijk de meeste voedselbronnen voorhanden en was (drink)water bereikbaar. Het plangebied ligt in deze periode binnen een gunstige omgeving voor bewoning.

Het archeologische relevante niveau voor deze periode is de top van het pleistocene oppervlak. Dit niveau ligt in de omgeving van het plangebied op variabele diepte (0,6-1,5 m-mv) waardoor het bedreigt kan worden. Archeologische resten kunnen bestaan uit vuursteen, aardewerk, houtskool en sporen als (haard-)kuilen. Vanaf het neolithicum vestigt men zich op de hoger gelegen gronden waarbij goede ontwatering van akkergrond van belang was. Het plangebied is hoger gelegen dan de natte delen van het landschap en nabij het water waardoor het een relatief aantrekkelijke woonlocatie was. Uit de ruimere omgeving buiten het onderzoeksgebied zijn een knophamerbijl uit het Midden Neolithicum B en een hamerbijl uit het Laat Neolithicum A bekend uit deze periode. In het plangebied geldt voor deze periode een middelhoge verwachting.

Laat-neolithicum tot bronstijd

Met de introductie van de landbouw (vanaf het neolithicum) werd de mate waarin gronden geschikt waren om te beakkeren een steeds belangrijker factor in de locatiekeuze van de mensen. De eerste akkergronden werden aangelegd op de van nature vruchtbaarste gronden. Bovendien moesten de gronden goed ontwaterd zijn. Dergelijke gronden zijn te verwachten op de hogere zandgronden. Ten noorden van het plangebied lag een riviervlakte en beekdal met daaromheen veengebied. Het plangebied zelf lag in een dekzandwelling en hoger dan de natte delen van het landschap, maar vermoedelijk waren de dekzandkoppen in de omgeving aantrekkelijker om te wonen. Voor het plangebied geldt in deze periode een lage verwachting.

IJzertijd tot vroege middeleeuwen

Het plangebied ligt in deze periode in een dekzandwieling met hogere dekzandkopen en -ruggen in de nabije omgeving. De akkers werden vaak aangelegd op de hogere zandgronden, de nederzetting met boerenerven lag vaak aan de rand van de akker. Voor deze periode geldt een hoge archeologische verwachting.

Late middeleeuwen t/m nieuwe tijd

De eerste marken rond Holten ontstaan ergens in de 12^e eeuw waarbij de eerste mogelijke verwijzing naar een nederzetting in Dijkerhoek stamt uit 1349. De bewoning concentreerde zich voornamelijk op de dekzandruggen in en rondom het dorp. De Hoge zwarte enkeerdgronden in het zuiden van het plangebied duiden op de aanwezigheid van een esdek, die eveneens bij booronderzoeken in het onderzoeksgebied zijn aangetroffen. Voor zover te achterhalen op historische kaarten is het noordelijke deel van het plangebied vanaf de 19^e eeuw in gebruik geweest als landbouwgrond. Het zuidelijke deel was bedekt met heidegrond. Vanaf het begin van de 20^e eeuw is het plangebied in het zuiden bebouwd geweest en de huidige bebouwing stamt uit 1955. Vanwege de landinrichting van het onderzoeksgebied als landbouwgrond en heide geldt voor het plangebied in deze periode een lage verwachting voor het aantreffen van bewoningsresten.

2.6. Advies

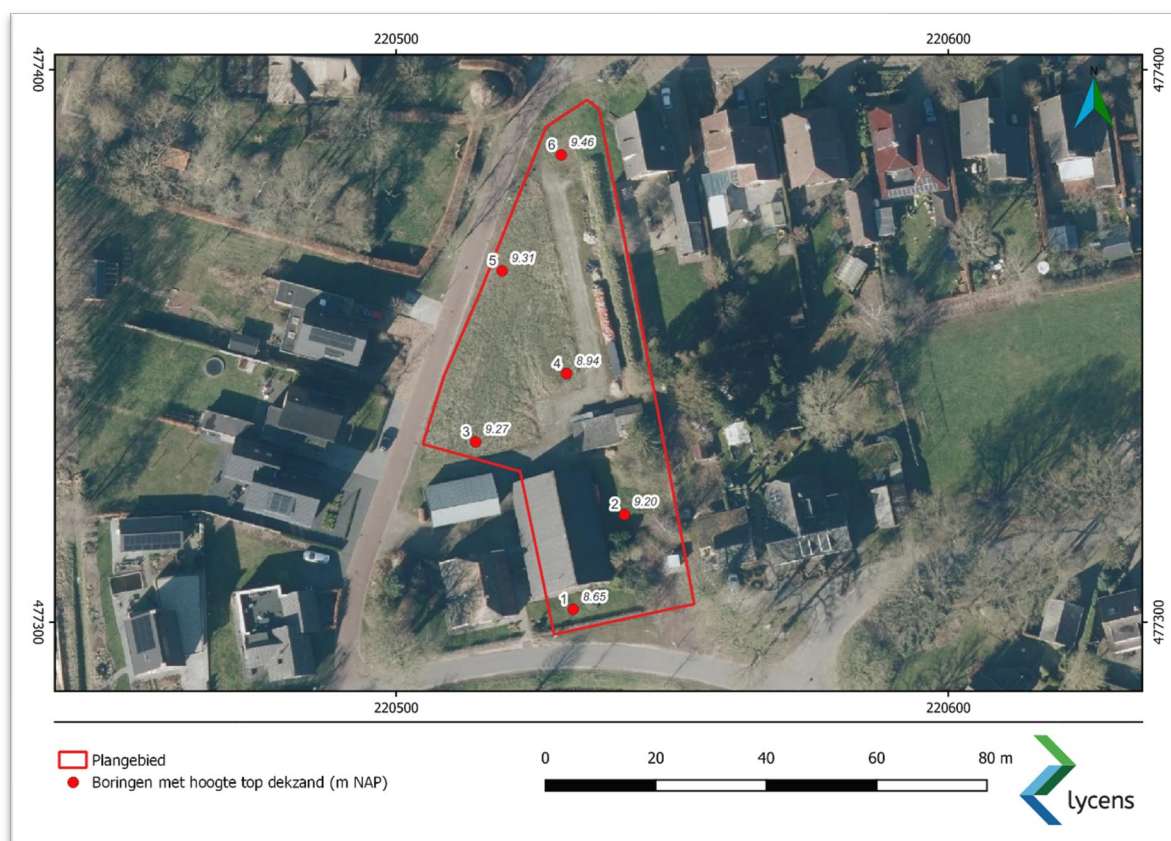
De archeologische verwachting dient te worden getoetst door middel van het uitvoeren van een inventariserend veldonderzoek (verkennde fase). Hierbij worden 6 boringen gezet op de locatie. Vindplaatsen uit de periode Paleolithicum-Neolithicum worden in de top van het dekzand verwacht. Het dekzand heeft hier een glooiend karakter en is waarschijnlijk gedeeltelijk afgedekt door een esdek, waardoor de top zich op verschillende hoogtes kan bevinden.

3. Resultaten veldonderzoek

3.1. Beschrijving onderzoeksmethode

- Boormateriaal: Edelman Ø 7 cm.
- Waarnemingsmethode: Blote oog.
- Boordichtheid: 6 boringen op de locatie.
- Coördinaten boorpunten: Ingemeten met GPS (nauwkeurigheid 1 - 3 cm).
- Z-waarden: Bepaald met behulp van GPS (nauwkeurigheid 1 - 3 cm).
- Beschrijving conform ASB 5.2 en NEN 5104 (zie bijlage 1);

Tijdens het veldonderzoek zijn 6 boringen verspreid over het plangebied gezet. De positie en maaiveldhoogtes van de boringen zijn ingemeten met behulp van GPS (nauwkeurigheid 1 cm). De boringen zijn beschreven conform de NEN 5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB 2.0). De boringen zijn digitaal beschreven, de boorprofielen zijn opgenomen in bijlage 1.

Afb. 6. Resultaten van het booronderzoek. (bron achtergrondkaart: PDOK)

3.2. Beschrijving onderzoeksresultaten

De bodem in het plangebied bestaat uit een humeuze, eerdgrond op geel zand. De eerdgrond bestaat uit matig fijn, zwak siltig zand en gaat scherp over in het dekzand. Het dekzand bestaat uit zeer fijn zwak siltig geel zand. Vanwege het duidelijke verschil in zandmediaan tussen de donkerbruine bovengrond en het gele dekzand, is de bodem zeer waarschijnlijk opgehoogd en verbeterd met behulp van plaggenmest die van een andere locatie is aangevoerd. Zo is de akkerlaag, of eerdgrond ontstaan. Wanneer de opgebrachte lagen van de eerdgrond dikker zijn dan 0,5 m is er sprake van een enkeerdgrond. Dit is alleen in boringen 1 en 4 het geval.

In boring 2 is onder de bouwvoor een restant van een inspoelingslaag (BC-horizont) waargenomen, maar in de andere boringen is geen restant van een oude bodem of podzolprofiel aanwezig. De bodem is verstoord tot in het gele zand.

De top van het dekzand ligt in het plangebied tussen 8,65 m NAP in boring 1 en 9,46 m NAP in boring 6. De dikte van de bouwvoor/eerdlaag varieert, waardoor het maaiveld overal vrijwel even hoog is.

Over het algemeen kan worden geconcludeerd dat de bodem in het plangebied niet meer intact is, daarom is de kans op het aantreffen van een archeologische vindplaats klein.

4. Conclusie en aanbevelingen

4.1. Conclusies

In opdracht van W. Nijland heeft Lycens een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (BO en IVO-O, verkennende fase) uitgevoerd met betrekking tot het plangebied Dijkerhoek Hakkertsweg. Het onderzoek vindt plaats in het kader van een bestemmingsplanwijziging.

Op basis van het bureauonderzoek wordt duidelijk dat het plangebied op dekzandwelvingen in de omgeving van dekzandruggen ligt. De dekzandruggen en -welvingen waren, vanwege hun hoge ligging, in het verleden gunstige locaties voor bewoning. Daarom heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting.

Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat de bodem in het plangebied bestaat uit een humeuze, eerdgrond op geel zand. Over het algemeen kan worden geconcludeerd dat de bodem in het plangebied niet meer intact is, de kans op het aantreffen van een archeologische vindplaats is klein.

4.2. Beantwoording onderzoeksvragen

Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?

Uitgaande van de bij het bureauonderzoek gebruikte bronnen bestaat de laagopeenvolging binnen het plangebied uit laarpodzolgronden, gedeeltelijk een enkeerdgrond. In het plangebied staat een grote schuur met een ondergrondse brandstoftank.

Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten?

Binnen het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen bekend. Ook zijn tijdens uitgevoerd archeologisch onderzoek in de directe omgeving geen resten aangetroffen. Op basis van het bureauonderzoek is geconcludeerd dat in het plangebied een hoge archeologische verwachting geldt voor het aantreffen van archeologische resten uit de ijzertijd tot en met de vroege middeleeuwen.

Welke consequenties zal de uitvoering van het plan hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten?

Uit het veldonderzoek kan worden geconcludeerd dat de bodem in het plangebied niet meer intact is. De kans is klein dat bij de uitvoering van de geplande herinrichting archeologische resten worden verstoord.

Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?

Voor de aanbevelingen zie § 4.3.

4.3. Selectieadvies

Op basis van de resultaten van het hier gerapporteerde onderzoek wordt geconcludeerd dat de kans op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats in het plangebied klein is. Daarom wordt geadviseerd om de locatie vrij te geven voor de voorgenomen ingreep.

Ook in een vrijgegeven plangebied bestaat altijd de mogelijkheid dat er tijdens graafwerkzaamheden toch losse sporen en vondsten worden aangetroffen. Op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet 2016 dient zo spoedig mogelijk melding te worden gemaakt van de vondst bij de gemeente, provincie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Over de bevindingen en aanbevelingen uit dit onderzoek is contact opgenomen met de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Rijssen-Holten. Namens deze heeft de regio-archeoloog de rapportage beoordeeld en de conclusies en aanbevelingen uit het rapport zijn overgenomen.

Literatuur

- Bosch, J.H.A., 2008: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1 Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode versie 5.2*. (Deltares-rapport | 2008-U-R0881/A.) Deltares, Utrecht.
- Boshoven, E.H., Buesink, A., Krekelbergh, N.J., Geerts, H.M.M., Tebbens, L.A. & J.M.J. Willems, 2008: *Gemeente Rijssen-Holten. Een archeologische inventarisatie, verwachtings- en beleidskaartadvies*, (BAAC rapport V-07.0478). BAAC, 's-Hertogenbosch.
- Brouwer, E.W. & A. Ponten, 2021: *Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek verkennende en karterende fase Hakkertsweg 15 te Holten, gemeente Rijssen-Holten (OV)*. (Laagland Archeologie Rapport 764) Laagland Archeologie, Almelo.
- Brouwer, E.W., 2022: *Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase Maatmansweg 5 (ong.) te Dijkerhoek, gemeente Rijssen-Holten (OV)*. (Laagland Archeologie Rapport 948) Laagland Archeologie, Almelo.
- Vos, P.L. & S. de Vries, 2013: *2e generatie palaeogeografische kaarten van Nederland (versie 2.0)*. Deltares, Utrecht.

Geraadpleegde websites

webadres

laatst bezocht op

➤ https://www.kadaster.nl	2023-09-08
➤ https://www.archisarchief.cultureelerfgoed.nl	2023-09-08
➤ http://www.bodemloket.nl	2023-09-08
➤ https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens	2023-09-08
➤ https://www.dinoloket.nl/nomenclator-ondiep	2023-09-08
➤ https://www.google.com/intl/nl/earth/	2023-09-08
➤ https://www.zoeken.cultureelerfgoed.nl	2023-09-08
➤ http://www.ahn.nl	2023-09-08
➤ http://www.pdok.nl	2023-09-08
➤ http://www.topotijdreis.nl	2023-09-08
➤ http://www.kennis.cultureelerfgoed.nl	2023-09-08
➤ http://www.dijkerhoek.nl	2023-09-08
➤ http://www.canonvannederland.nl	2023-09-08
➤ https://kennis.cultureelerfgoed.nl	2023-09-08

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1. Ligging plangebied en begrenzing onderzoeksgebied (bron achtergrondkaart: Arcgis-TopoRD).....	5
Afb. 2. Uitsnede van de beleidsadvieskaart van de gemeente Rijssen-Holten (bron: BAAC 2008).....	8
Afb. 3. Huidige situatie (links) en geplande inrichting (rechts).....	9
Afb. 4. Het plangebied op een uitsnede van HISGIS. (bron: http://www.hisgis.nl/).....	16
Afb. 5. Het plangebied op topografische kaarten tussen 1850 en 2006 (bron: https://www.topotijdreis.nl)	17
Afb. 6. Resultaten van het booronderzoek. (bron achtergrondkaart: PDOK)	20

Lijst van tabellen

Tabel 1 Aardwetenschappelijke gegevens	11
--	----

Lijst van bijlagen

Bijlage 1	Tijdschaal archeologische perioden	26
Bijlage 2	Boorprofielen	27
Bijlage 4	Geomorfologische kaart van Nederland	28
Bijlage 5	Actueel Hoogtebestand van Nederland	29
Bijlage 6	Bodemkaart van Nederland	30
Bijlage 7	Paleogeografische kaart van Nederland 5500 v.Chr. – 2000 na Chr.	31
Bijlage 8	Archeologische monumenten (AMK-terreinen) en Rijksmonumenten	32
Bijlage 9	ARCHIS3 onderzoeksmeldingen in het onderzoeksgebied	33

[illegible]

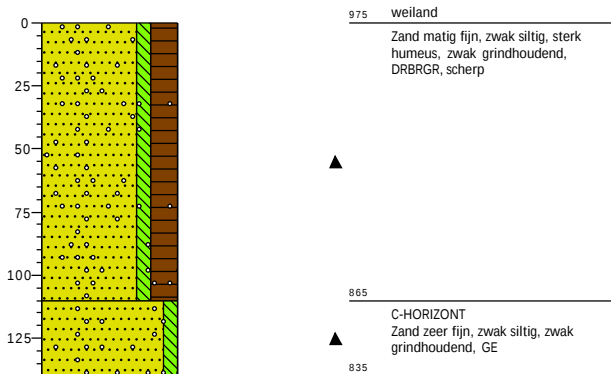
Bijlage 2

Boorprofielen

Boring:1

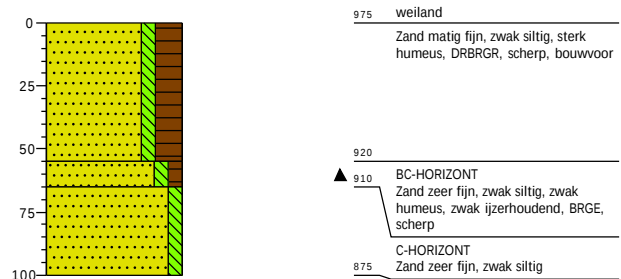
Referentievlak: N.A.P.
Maaiveldhoogte: 9.7506

X: 220532,06
Y: 477302,34

Boring:2

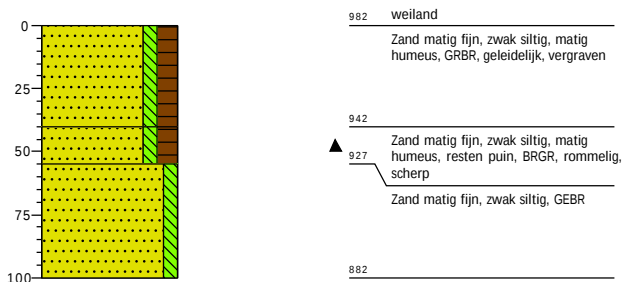
Referentievlak: N.A.P.
Maaiveldhoogte: 9.7498

X: 220542,09
Y: 477317,32

Boring:3

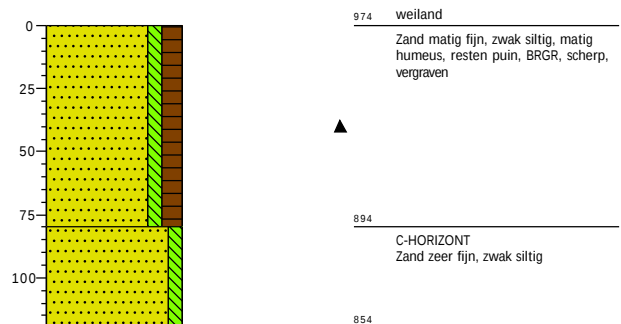
Referentievlak: N.A.P.
Maaiveldhoogte: 9.8171

X: 220513,80
Y: 477329,76

Boring:4

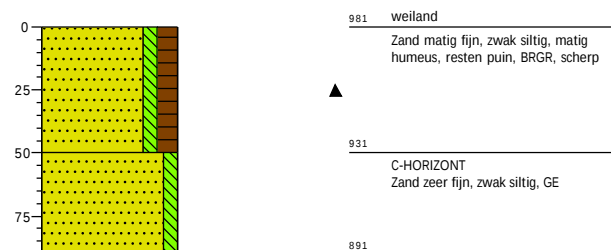
Referentievlak: N.A.P.
Maaiveldhoogte: 9.7433

X: 220533,29
Y: 477343,25

Boring:5

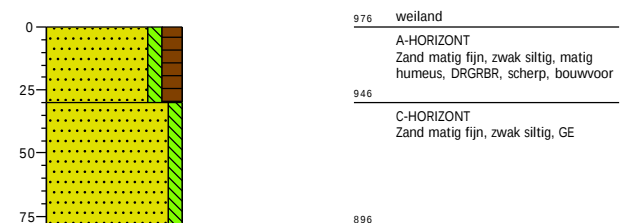
Referentievlak: N.A.P.
Maaiveldhoogte: 9.8148

X: 220519,18
Y: 477363,59

Boring:6

Referentievlak: N.A.P.
Maaiveldhoogte: 9.7641

X: 220529,89
Y: 477384,57

Projectcode: 2023-0398E

Projectnaam: Hakkertsweg Dijkerhoek

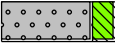
Boormeester: Laura Soetens

Projectleider: Arjan Hullegie

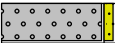
Schaal: 1: 30

Legenda (conform NEN 5104)

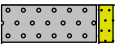
grind

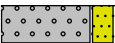
Grind, siltig

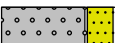
Grind, zwak zandig

Grind, matig zandig

Grind, sterk zandig

Grind, uiterst zandig

zand

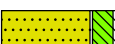
Zand, kleiig

Zand, zwak siltig

Zand, matig siltig

Zand, sterk siltig

Zand, uiterst siltig

veen

Veen, mineraalarm

Veen, zwak kleiig

Veen, sterk kleiig

Veen, zwak zandig

Veen, sterk zandig

klei

Klei, zwak siltig

Klei, matig siltig

Klei, sterk siltig

Klei, uiterst siltig

Klei, zwak zandig

Klei, matig zandig

Klei, sterk zandig

leem

Leem, zwak zandig

Leem, sterk zandig

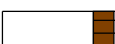
overige toevoegingen

zwak humeus

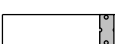
matig humeus

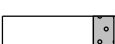
sterk humeus

zwak grindig

matig grindig

sterk grindig

geur

geen geur

zwakke geur

matige geur

sterke geur

uiterste geur

olie

geen olie-water reactie

zwakke olie-water reactie

matige olie-water reactie

sterke olie-water reactie

uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

>0

>1

>10

>100

>1000

>10000

monsters

geroerd monster

ongeroerd monster

volumering

overig

bijzonder bestanddeel

Gemiddeld hoogste grondwaterstand

grondwaterstand

Gemiddeld laagste grondwaterstand

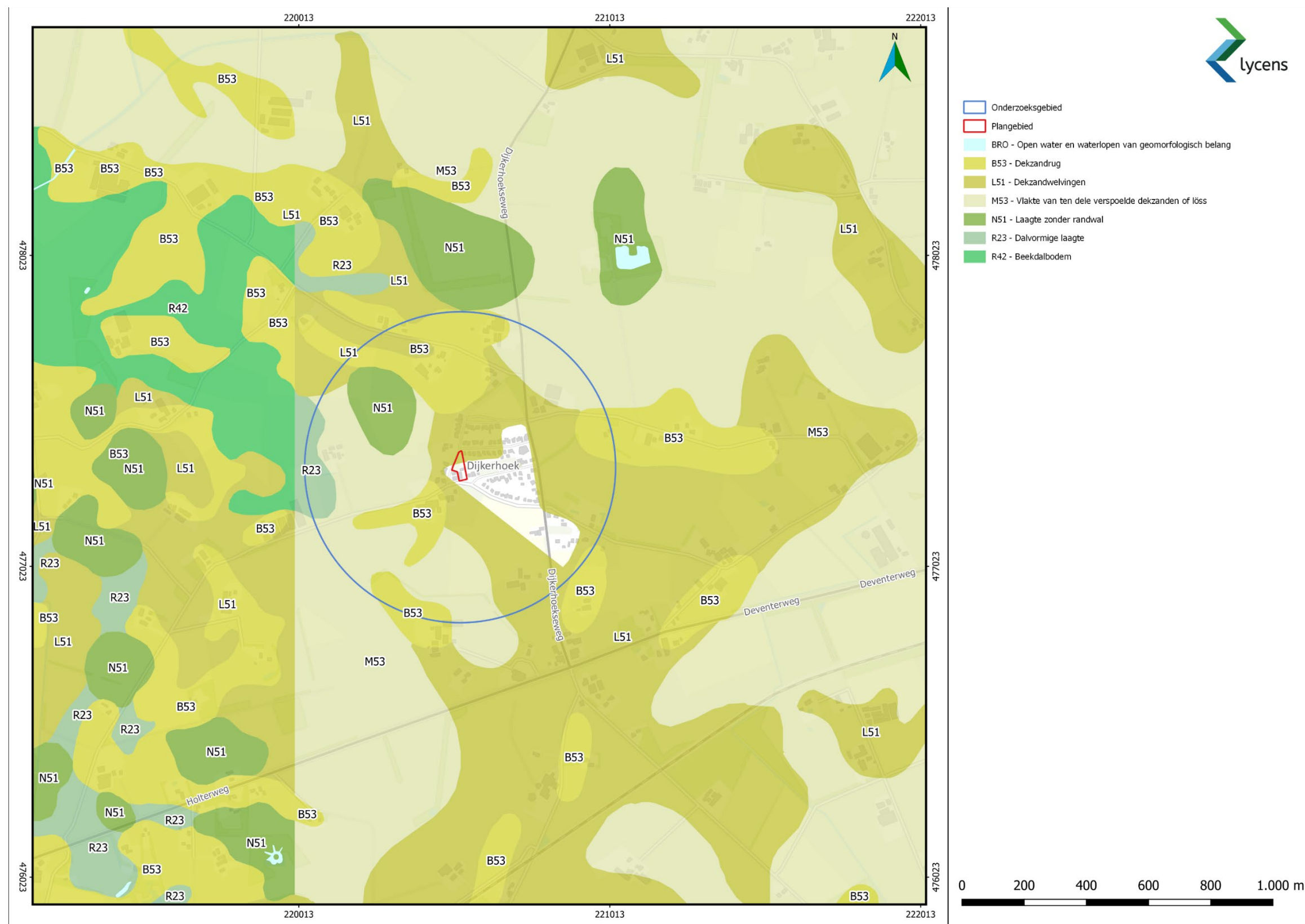

slib

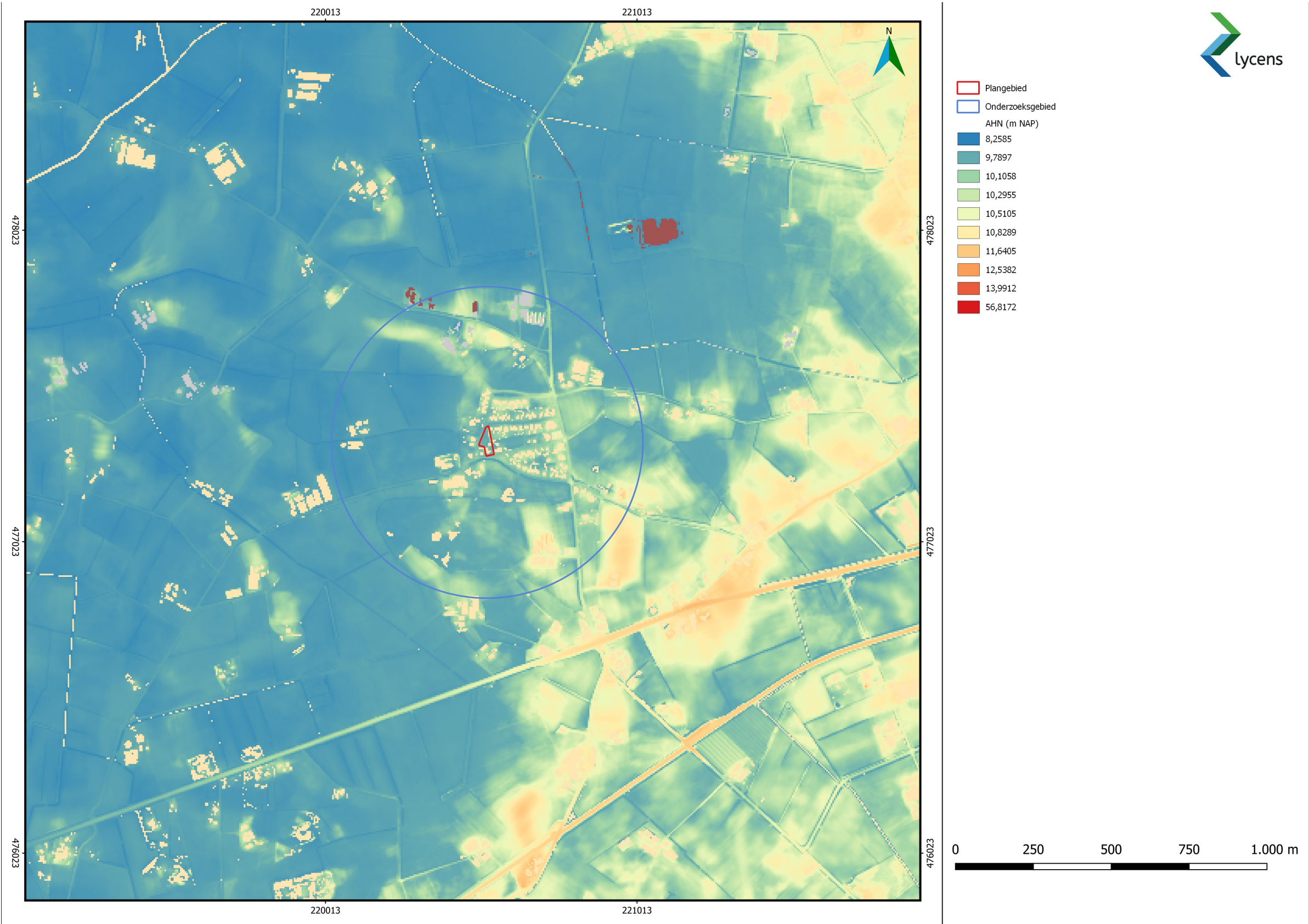

water

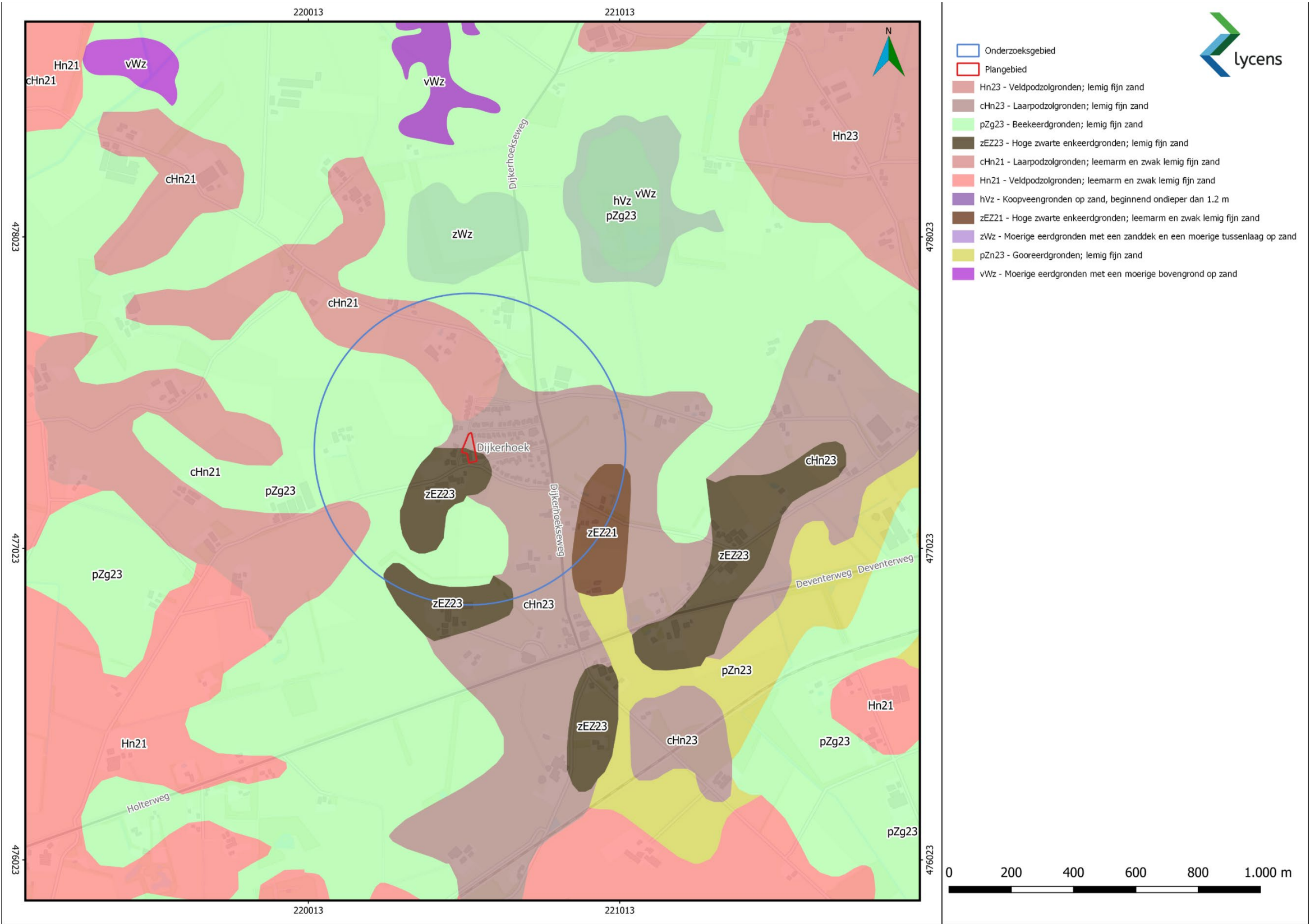
Bijlage 4 Geomorfologische kaart van Nederland

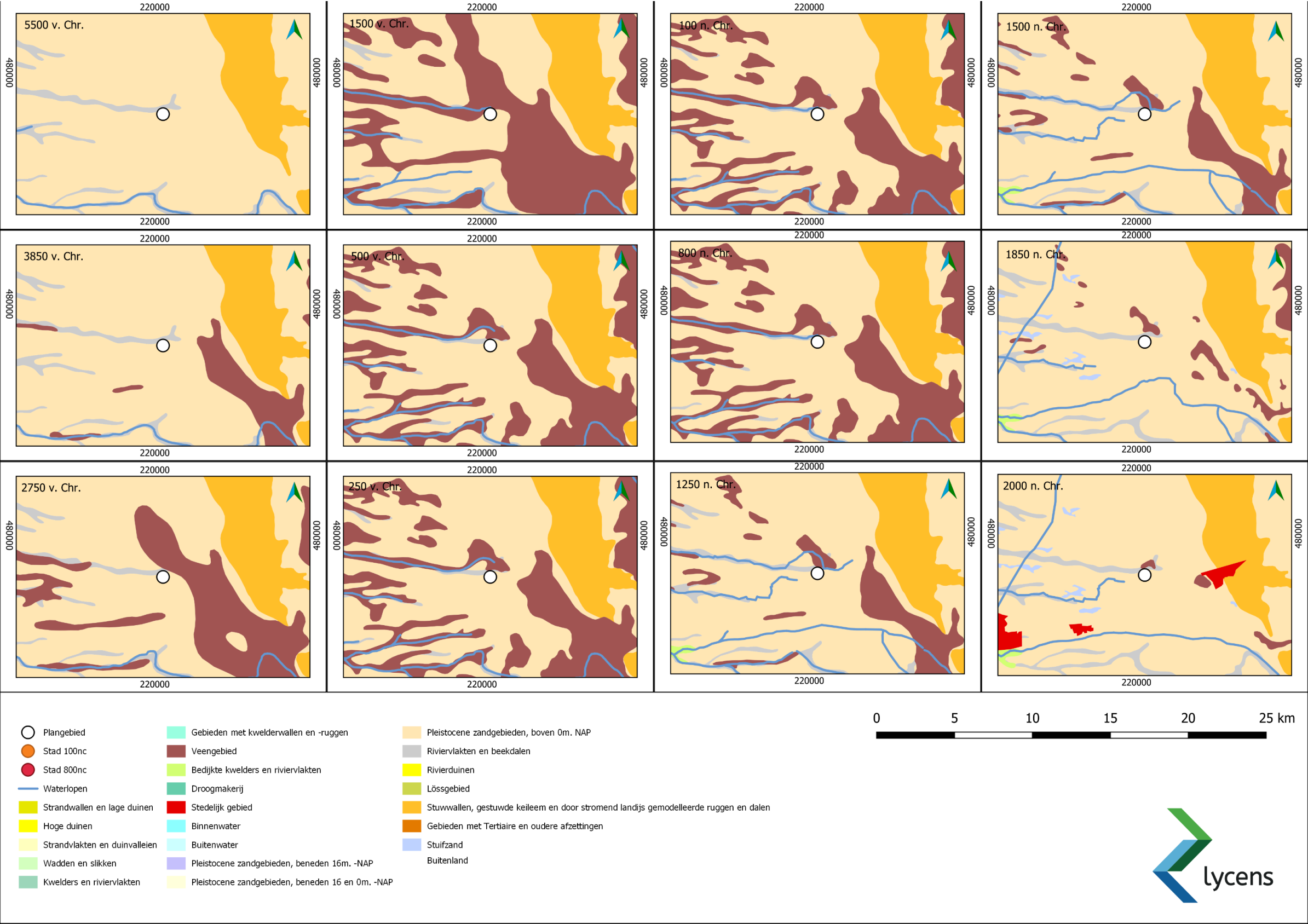
Bijlage 5 Actueel Hoogtebestand van Nederland

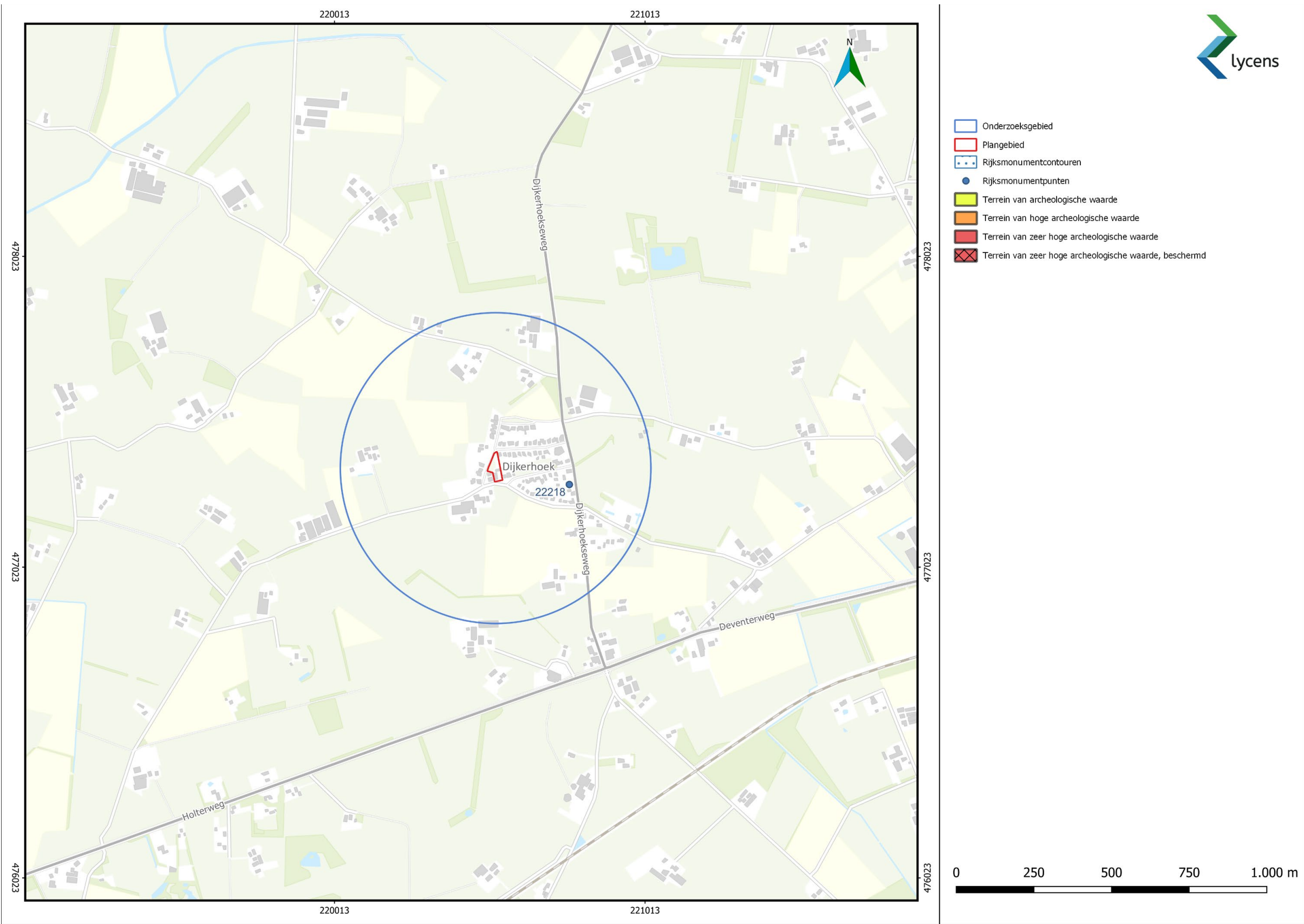
Bijlage 6 Bodemkaart van Nederland

Bijlage 7 Paleogeografische kaart van Nederland 5500 v.Chr. – 2000 na Chr.

Bijlage 8 Archeologische monumenten (AMK-terreinen) en Rijksmonumenten

Bijlage 9 ARCHIS3 onderzoeksmeldingen in het onderzoeksgebied

